

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

Факультет № 6

Кафедра фундаментальних та юридичних дисциплін

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

**з навчальної дисципліни ОК.17 «Сучасні проблеми міжнародного
публічного права»
*обов'язкових компонент освітньої програми першого рівня вищої освіти***

(08 «Право», 081 «Право»)

**за темою – «АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНОГО
СПІВРОБІТНИЦТВА У БОРОТБІ ІЗ ЗЛОЧИННІСТЮ»**

**Харків
2023 рік**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 25.09.2023 р. №8

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 6
Протокол від 25.08.2023 р. №5

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з юридичних дисциплін
Протокол від 22.09.2023 р. №8

Розглянуто на засіданні кафедри фундаментальних та юридичних дисциплін факультету № 6 (протокол від 18.08.2023 № 8).

Розробники:

1. Доцент кафедри фундаментальних та юридичних дисциплін факультету № 6 ХНУВС, кандидат юридичних наук К.В. Кисильова.
2. Доцент кафедри фундаментальних та юридичних дисциплін факультету № 6 ХНУВС, кандидат юридичних наук Д.С. Гета.

Рецензенти:

1. Декан факультету №4 ХНУВС, доктор юридичних наук, професор М.І. Марчук.
2. Доцент кафедри конституційного та муніципального права юридичного факультету Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна, кандидат юридичних наук, доцент Г.В. Зубенко.

План лекції

1. Основні напрямки та форми міжнародного співробітництва держав у боротьбі зі злочинністю.
2. Правові основи співробітництва в боротьбі з окремими видами злочинів.
3. Інститут видачі злочинців у міжнародному публічному праві (екстрадиція).
4. Міжнародна організація кримінальної поліції (Інтерпол).

Рекомендована література:

Основна:

1. Аль-Батран Халед Нормативно-правові основи протидії міжнародному тероризму в рамках Організації Ісламського Співробітництва [Текст]: автореф. дис. ... юрид. наук: 12.00.11 / Аль-Батран Халед; Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.". - О., 2012. - 17 с.
2. Бакай Марта Ігорівна Імплементация положень "антикорупційних" конвенцій у вітчизняне кримінальне законодавство [Текст]: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Бакай Марта Ігорівна; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. - К., 2013. - 19 с.
3. Білоцький С.Д. Міжнародно-правове регулювання миротворчої діяльності [Текст]: навч. посіб. для студ. ВНЗ / С.Д. Білоцький; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. - К.: Київ. ун-т, 2012. - 287 с.
4. Вороненко В.В. Проблеми міжнародного співробітництва у сфері протидії ядерному розповсюдженню та ядерному тероризму [Текст] // Архів клінічної медицини, 2011, N № 2. - С.84-90
5. Гарбазей Дмитро Олександрович Міжнародно-правові основи боротьби з корупцією [Текст]: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11 / Гарбазей Дмитро Олександрович; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - Харків, 2015. - 22 с.
6. Грицаєнко Л.Л. Органи Європейського Союзу з боротьби зі злочинністю та правові засади їх співробітництва з Україною / Л.Л. Грицаєнко // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2012. – № 1. – С. 91–95.
7. Демченко І., Соловійов О. Попередження поширення фальсифікованих лікарських засобів на міжнародному та національному рівні [Текст]: [монографія] / І. Демченко, О. Соловійов. - Київ : Новий друк, 2014. - 128с.
8. Інформаційні технології боротьби з тероризмом [Текст]: матеріали наук.-практ. конф., Київ, 15 лип. 2012 р. / Акад. вищ. освіти України, Global acad. of allied leadership, Acad. of open society security. - К.: Ліпкан О. С. [вид.], 2012. - 91 с.
9. Культенко О.В. Інтерпол. Еволюція структури та діяльності [Текст]: [монографія] / О.В. Культенко. - Вид. 1-ше. - Кіровоград: РВВ КДПУ ім. Володимира Винниченка, 2013. - 175 с.
10. Матвійчук В.К. Протидія злочинності та адаптація кримінального законодавства і права України до законодавства і права Європейського Союзу:

монографія / [В.К. Матвійчук та ін. ; за заг. ред. В.К. Матвійчука]; Нац. акад. упр. - Київ: ВНЗ "Національна академія управління", 2014. - 551с.

11. Петрашко Сергій Боротьба з корупцією: міжнародний вимір та національна практика [Текст]: монографія / Сергій Петрашко; Ін-т законодавства Верховної Ради України. - Київ: Ін-т законодавства Верховної Ради України, 2014. - 231 с.

12. Чорноус Юлія Миколаївна Теорія і практика криміналістичного забезпечення досудового слідства у справах про злочини міжнародного характеру [Текст]: монографія / Чорноус Юлія Миколаївна; Нац. акад. внутр. справ. - К.: Скіф, 2012. - 447 с.

Додаткова:

1. Київець О. В. У пошуках міжнародного права: переосмислюючи джерела: монографія. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2011. 479 с.

2. Короткий Т. Р., Гнатовський М. М. Звичаєві норми міжнародного гуманітарного права: довідник. Київ : Фенікс, 2017. 40 с.

3. Тарасов О. В. Суб'єкт міжнародного права: проблеми сучасної теорії: монографія. Харків : Право, 2014. 512 с.

4. Щокін Ю. В. Міжнародно-правовий звичай: проблеми теорії і практики: монографія / Національний університет «Юридична академія України імені Я. Мудрого». Харків: Право, 2012. 456 с.

5. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

6. По міжнародні договори : Закон України від 29.06.2004 № 1906-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15>.

7. Статут Організації Об'єднаних Націй: схвалений 26.06.1945. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010.

Текст лекції

1. ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ТА ФОРМИ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ДЕРЖАВ У БОРОТЬБІ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ

Боротьба зі злочинністю належить до пріоритетних напрямів міжнародного співробітництва. Її зростання та інтернаціоналізація перетворили цю боротьбу на одну з головних соціальних проблем і обумовили необхідність взаємодії держав у справі її розв'язання.

Основними сучасними напрямками співробітництва держав у боротьбі зі злочинністю є:

- сумісне визначення кола загально небезпечних діянь, що потребують спільних зусиль щодо їх припинення;
- взаємний обмін інформацією про вчинені злочини та злочинців;
- надання допомоги в розшуку злочинців які перебувають на території держави та видача їх зацікавленим суб'єктам міжнародного права;

- спільне вивчення питань злочинності і методів боротьби з нею; виконання окремих доручень із кримінально-процесуальних питань;
- укладання міжнародних договорів про боротьбу з окремими видами міжнародних злочинних діянь;
- участь держав у міжнародних організаціях, що спеціалізуються в боротьбі зі злочинністю.

Метою такого співробітництва є:

- а) узгодження кваліфікації міжнародних злочинів;
- б) надання взаємної правової допомоги по кримінальних справах, включаючи видачу злочинця;
- в) координації зусиль і заходів для запобігання і припинення злочинів;
- г) боротьба з окремими категоріями найбільш небезпечних злочинів;
- д) спільне вирішення окремих тактичних завдань розслідування (розшук злочинців, що переховуються, крадених речей і т. д.);
- е) боротьба з транснаціональними злочинами в окремих сферах діяльності (на транспорті, у сфері зовнішньої торгівлі);
- ж) забезпечення невідворотності покарання.

Задачами міжнародного співробітництва у боротьбі зі злочинністю є:

- взаємодія на міждержавному рівні;
- утворення міжнародних координаційних органів;
- взаємодія на рівні окремих відомств, що беруть участь у боротьбі з міжнародною і транснаціональною злочинністю;
- взаємодія між правоохоронними органами сусідніх регіонів двох і більше країн.

Таким чином, **міжнародне співробітництво у боротьбі зі злочинністю** — це комплексна погодженість дій суверенних держав, міжнародних організацій, які спрямовані на розроблення та координацію заходів щодо попередження, розкриття певних видів злочинів і виявленням, затриманням й передачею правосуддю правопорушників, а також визначення цілей та вирішення завдань з мінімізації транснаціональних і внутрішньонаціональних протиправних діянь.

Виходячи з вищенаведеного, можна констатувати, що **формами міжнародного співробітництва в боротьбі зі злочинністю є:**

- координація дій по боротьбі зі злочинністю (обмін інформацією);
- підписання договорів про боротьбу з міжнародними злочинами і злочинами міжнародного характеру;
- правова допомога по кримінальних справах;
- проведення оперативно-розшукових заходів;
- проведення слідчих дій;
- профілактика злочинів;
- спільні заходи щодо припинення злочинних дій і притягнення винних до відповідальності.

Міжнародне співробітництво держав у цій важливій сфері ґрунтується на системі певних критеріїв, стандартів, тобто міжнародних принципах, які визначають сутність організації та діяльності держав, а також міжнародних організацій у сфері боротьби з міжнародними злочинними діяннями.

Відповідно до п.4 ст.2 Статуту ООН “усі члени ООН утримуються в їх міжнародних відносинах від погрози силою або її застосування...”. Обов’язок незастосування сили поширюється на всі держави і є основою для співробітництва між державами в різних сферах, в тому числі й у сфері боротьби зі злочинністю. Нормативний зміст цього принципу можна викласти в таких основних положеннях:

Співробітництво між державами у сфері боротьби зі злочинністю має ґрунтуватися на добровільній основі, без будь-якого примусу силою, чи погрози силою;

Проблеми, що виникають при співробітництві в сфері кримінальною юстиції, не можуть використовуватися для безпідставного прямого або непрямого застосування сили чи погрози силою. Статут ООН передбачає лише два виняткові випадки, коли збройна сила може бути застосована: з метою самооборони (ст. 51) і за рішенням Ради Безпеки ООН у випадку загрози мирові, порушення миру або акту агресії (статті 39 і 42).

Особливістю принципу мирного вирішення міжнародних спорів є досить широкий перелік засобів мирного врегулювання спірних питань, так Статут ООН надає сторонам спору свободу вибору таких мирних засобів, як переговори, посередництво, примирення, арбітраж, судовий розгляд, звернення до регіональних органів тощо. Під час вирішення спору у сфері кримінальною юстиції, держави вправі самотійно обирати спосіб його мирного вирішення, що міститься, як правило, в текстах договору.

Арбітражний спосіб вирішення спору зокрема передбачений: Конвенцією про відмивання, пошук, арешт і конфіскацією доходів, одержаних злочинним шляхом 1980 р., Конвенцією про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки цивільної авіації 1971 р., Конвенції ООН про боротьбу з незаконним оборотом наркотичних засобів і психотропних речовин (19 грудня 1988 р.).

Відповідно до принципу невтручання у внутрішні справи жодна держава, або група держав, не мають права втручатися у внутрішні справи будь-якої держави (п. 7 ст. 2 Статуту ООН). Підкреслимо, що боротьба зі злочинністю – справа внутрішньої компетенції держави. Виходячи з цього і керуючись загальновизнаним принципом невтручання, можна виділити такі основні положення застосування зазначеного принципу в боротьбі зі злочинністю:

- держави самотійно визначають конкретні напрямки співробітництва, а також партнерів співробітництва в сфері боротьби зі злочинністю. Це положення знаходить своє втілення в тому, що держава вправі самотійно укладати договори про надання правової допомоги, а також угоди про боротьбу з окремими видами злочинів, вступати у міжнародні організації, що займаються проблемами зі злочинністю;

- держави є вільними у визначенні масштабу співробітництва. Це положення відображається на практиці внесенням застережень у відповідні договори, а також шляхом визначення форм участі в роботі міжнародних конференцій, семінарів, присвячених боротьбі зі злочинністю;

- при застосуванні норм міжнародного права ніхто не може втручатися у внутрішні справи інших держав. Саме це застереження обумовлює рекомендаційний характер резолюцій ООН та її Міжнародного конгресу по боротьбі зі злочинністю й рішень Інтерполу;

- під час укладання договорів, спрямованих проти злочинності, усі процесуальні питання вирішуються тільки згідно з внутрішнім законодавством держави. Притягнення до кримінальної відповідальності здійснюється на основі національного матеріального і процесуального права, а справи розглядаються компетентними національними судами.

Серед спеціальних принципів у сфері міжнародно-правової боротьби зі злочинністю можна виділити **невидачу громадян і політичних емігрантів**. Співробітництво держав у сфері боротьби зі злочинністю ведеться лише щодо загальнокримінальних злочинів. Обвинувачені у вчиненні політичних злочинів або переслідувані з політичних мотивів, не підпадають під дію міжнародних договорів.

Невідворотність покарання. Правовий зміст цього принципу полягає в тому, що кожна особа, яка вчинила злочин, має зазнати покарання.

Гуманність. Покарання має відповідати меті ресоціалізації злочинця. Метою є не тільки покарання, але й перевиховання і виправлення.

Захист прав своїх громадян за кордоном. Перебуваючи за межами своєї держави, особа не втрачає зв'язку з державою свого громадянства. Цей принцип закріплений у Віденських конвенціях про дипломатичні (1961 р.) та консульські (1963 р.) зносини.

Міжнародно-правовими нормами в сфері міжнародного співробітництва в боротьбі зі злочинністю є:

- багатосторонні конвенції про боротьбу з міжнародними злочинами і злочинами міжнародного характеру;
- договори про правову допомогу по кримінальних справах;
- договори, що регламентують діяльність відповідних міжнародних організацій. До них, наприклад, відносяться Міжнародна Конвенція від 14 грудня 1973 р. Про попередження злочинів проти осіб, які користуються міжнародним захистом, у тому числі дипломатичних агентів і покарання за ці злочини, Конвенція про незастосування строку давності до воєнних злочинів і злочинів проти людства від 26 листопада 1968 р., Конвенція про відмивання, виявлення, вилучення і конфіскацію доходів від злочинної діяльності (Страсбург, 8 листопада 1990 р.) тощо.

Між країнами СНД діє Угода про співробітництво в боротьбі зі злочинами в сфері економіки (Москва, 12 квітня 1996 р.), Рішення про спільні заходи щодо боротьби з організованою злочинністю та іншими небезпечними видами злочинів на території держав-учасників Співдружності Незалежних Держав (Москва, 12 березня 1993 р.) та інші.

Співробітництво держав у боротьбі зі злочинністю здійснюється на: багатосторонній (у рамках міжнародних організацій) і двосторонніх засадах. Так, на сесіях Генеральної Асамблеї і ЕКОСОП розглядаються різні питання боротьби зі злочинністю. Систематично (один раз на 5 років) скликаються

Конгреси ООН по попередженню злочинності; один раз у 2 роки збирається на свої сесії Комітет ООН по попередженню злочинності і боротьбі з нею; постійно функціонує Відділення по попередженню злочинності і кримінальному правосуддю Секретаріату ООН.

У двосторонніх угодах установлюються більш конкретні форми співробітництва в боротьбі з визначеними видами злочинів.

2. ПРАВОВІ ОСНОВИ СПІВРОБІТНИЦТВА В БОРОТЬБІ З ОКРЕМИМИ ВИДАМИ ЗЛОЧИНІВ.

З вивчення попередніх тем навчального курсу “Міжнародне право” нам уже відомо те, що міжнародне правопорушення – це дія або бездіяльність суб'єкта міжнародного права, у результаті чого порушуються норми міжнародного права і міжнародні зобов'язання цього суб'єкта, та наносять іншому суб'єкту або групі суб'єктів міжнародного права або всьому міжнародному співтовариству в цілому шкоду матеріального або нематеріального характеру.

Таким чином, з юридичної точки зору, міжнародне правопорушення являє собою складне правове явище, та має наступні характерні основні ознаки:

- міжнародна суспільна небезпека;
- протиправність;
- причинно-слідчий зв'язок між протиправним діянням і шкідливими наслідками, що наступили;
- карність.

Міжнародна суспільна небезпека — це можливість міжнародного правопорушення заподіяти або завдати шкоду міжнародним відносинам, що охороняються міжнародним правом.

Протиправність правопорушення обумовлена порушенням обов'язкових правил поведінки, закріплених у міжнародно-правових актах.

Причинно-слідчий зв'язок є важливою ознакою правопорушення, тому що саме він дозволяє з'ясувати, що причиною завданої шкоди є міжнародне правопорушення.

Карність є правовим наслідком, закономірним результатом правопорушення.

У міжнародному правопорушенні виділяється його склад, що уявляє собою сукупність об'єктивних і суб'єктивних ознак, на підставі яких суб'єкти МП несуть міжнародно-правову відповідальність.

До складу міжнародного правопорушення входять:

- об'єкт міжнародного правопорушення - це певні блага матеріального або нематеріального характеру (міжнародний правопорядок, система міжнародних відносин, права і свободи людини);
- об'єктивна сторона міжнародного правопорушення проявляється у вигляді діяння суб'єкта міжнародних відносин, який порушує відповідні міжнародно-правові зобов'язання.

- суб'єктами міжнародного правопорушення виступають держави – як основні суб'єкти МП.

- суб'єктивна сторона міжнародного правопорушення полягає у відношенні суб'єкта МП до вчиненого ним діяння і його наслідків та проявляється у формі вини.

Міжнародні злочини - це злочини, що порушують міжнародні зобов'язання, які є основними для забезпечення життєво важливих інтересів міжнародного співтовариства, і розглядаються як злочини міжнародним співтовариством у цілому (зазіхають на міжнародний мир і безпеку, загрожують основам міжнародного правопорядку).

До міжнародних злочинів відносять:

А) воєнні злочини;

Б) злочину проти миру і людства (людяності);

В) агресія; геноцид, екоцид.

Боротьба з цими злочинами є сферою компетенції Ради Безпеки ООН, що несе головну відповідальність за підтримку міжнародного миру і безпеки, та виступає від імені всіх держав-учасниць ООН. Суб'єктами міжнародних злочинів є, насамперед, держави, а також фізичні особи, що виступають від її імені та особисто вчинили такі злочини. Міжнародно-правовими актами які закріплюють правові засади боротьби з міжнародними злочинами є: Конвенція про попередження геноциду та покарання за нього від 9 грудня 1948 року (*під* геноцидом розуміються дії, вчинені з наміром повністю або частково знищити будь-яку національну, етнічну, расову або релігійну групу людей; геноцид проявляється у чотирьох формах – 1. Фізичне знищення, 2. – соціально-економічний геноцид, 3. – біологічний (позбавлення материнства), 4. – національно-культурний.); Резолюція Генеральної Асамблеї ООН “Про видачу і покарання воєнних злочинців” від 13 лютого 1946 року; Конвенція про незастосування терміну давності до воєнних злочинів і злочинів проти людяності від 26 листопада 1968 року тощо.

Злочини міжнародного характеру по об'єкту посягання і ступені суспільної небезпеки відрізняються від міжнародних злочинів. Це такі правопорушення індивідів або груп осіб, що посягають не тільки на національний, але і міжнародний правопорядок, представляючи суспільну небезпеку для двох, декількох чи всіх держав, а також міжнародних організацій.

До них відносять:

- тероризм;

- розповсюдження і торгівля наркотиками;

- підробка грошових знаків та їх збут (фальшування грошових знаків);

- піратство;

- захоплення заручників;

- комп'ютерні злочини;

- торгівля людьми;

- захоплення повітряних суден тощо.

Співробітництво держав у боротьбі зі злочинами міжнародного характеру регламентується головним чином багатосторонніми угодами (конвенціями), кожна з яких присвячена конкретному злочину. У конвенціях, як правило, міститься: а) нормативне визначення складу злочину; б) зобов'язання держави-учасника закріпити норму конвенції в національному законодавстві (імплементация); в) зобов'язання держав-учасників поширити свою юрисдикцію на відповідні злочини. Зокрема такими міжнародно-правовими актами що регламентують правові засади співробітництва у боротьбі зі злочинами міжнародного характеру є: Монреальська Конвенція про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки цивільної авіації від 23 вересня 1971 року; Конвенція про боротьбу з незаконними актами, спрямованими, проти безпеки морського судноплавства, від 10 березня 1988 року; Міжнародна конвенція про боротьбу із захопленням заручників від 17 грудня 1979 р.; Конвенція ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин від 19 грудня 1988 р.

Міжнародні делікти визначаються за залишковим принципом, до них належать правопорушення, що не ввійшли в перші дві групи. До них належать: порушення державою своїх односторонніх зобов'язань; невиконання рішень міжнародних судів і арбітражу; порушення державою договірних зобов'язань, що не мають основного значення.

В сучасному світі сформувалися і набирають обертів тіньові міжрегіональні та транснаціональні кримінальні структури, які вчиняють безпрецедентні за розмірами розкрадання грошей і матеріальних цінностей у суб'єктів господарювання, отримують надприбутки від користо-насиленницьких злочинів, таких як незаконна торгівля антикваріатом, зброєю, людьми, автомобілями, нарко- та порнобізнесу (*незаконний обіг наркотиків складає 500 млрд. доларів США*). В число найбільш небезпечних проявів діяльності транснаціональних злочинних формувань можна назвати наступні:

1. Міжнародний тероризм.
2. Скоєння серій найбільш небезпечних злочинів (це скоєння на замовлення крадіжок, вбивств, розбійних нападів) і повернення злочинців в свої країни.
3. Легалізація злочинних доходів (купівля підприємств, акцій тощо).
4. Комп'ютерні кримінальні операції з грошима на рахунках вітчизняних і закордонних банків. Проникнення в бази даних конфіденційної інформації.
5. Підробка грошей і документів.
6. Ухилення від сплати встановлених податків.
7. Протидія розслідуванню злочинів (протидія екстрадиції).
8. Злочини проти інтелектуальної власності.
9. Маніпуляція цін на міжнародних і національних біржах.
10. Шахрайства з кредитними картками.
11. Екологічні злочини.

Тероризм став невід'ємною частиною політичних і економічних процесів в світі, і представляє все більш значну загрозу громадській і національній

безпеці. Із самотніх проявів він перетворився в масове явище. Сучасний тероризм виступає у формі:

1. міжнародного тероризму (терористичні акти міжнародного масштабу);
2. внутрішньополітичного тероризму;
3. кримінального тероризму, з корисливих мотивів;
4. державного тероризму.

Саме слово “терор” запозичене з латині, і означає “страх”, “жах”. Тероризм - це метод ціле досягнення, принциповою основою якого є застосування або погроза застосування насильства. Насилля не є основною метою тероризму, на відміну від простого умисного політичного вбивства. Терористичний акт, в першу чергу, служить певним посланням, знаком.

Одним із самих серйозних і найбільш небезпечних злочинів міжнародного характеру є міжнародний тероризм, що характеризується наступними особливостями:

а) підготовка злочину ведеться на території однієї держави, а здійснюється на території іншої держави;

б) вчинивши злочин на території однієї держави, терорист, як правило, переховується на території іншої держави (виникає питання про його видачу).

Акти міжнародного тероризму включають жорстокість, вбивства, захоплення заручників, захоплення літаків, застосування тортур або погроза їх застосування, з політичною метою, коли вони направлені:

1. Стосовно будь-якого іноземного уряду, міжнародної організації чи їх представників;
2. Стосовно будь-якого громадянина іноземної держави, тільки через те, що він громадянин цієї держави.
3. Коли такі дії вчиняються особою, що перетинає державний кордон країни, яка вимагає його видачі.

Після Другої світової війни проблемою боротьби з тероризмом займається ООН. Так, 14 грудня 1973 р. була прийнята Конвенція про запобігання і покарання злочинів проти осіб, що користаються міжнародним захистом, у тому числі дипломатичних агентів. До осіб, що згадується в Конвенції, відносяться:

- глава держави, міністр закордонних справ (під час перебування їх в іноземній державі);
- представники міжнародних організацій, дипломатичні агенти.

Держави-учасники Конвенції взяли на себе зобов'язання співробітничати в запобіганні злочинів і робити допомогу і сприяння в розслідуванні злочинів і покаранні злочинців.

Європейська рада прийняла Конвенцію про боротьбу з тероризмом в 1976 р., що регламентує дві категорії правопорушень:

- а) діяння, що держави визнають злочинними в силу своєї участі в Конвенції (незаконне захоплення повітряних судів, замах на життя і волю осіб, що мають право на міжнародний захист, узяття заручників і довільне позбавлення волі й ін.);

б) діяння, визнання злочинними яким віддано на розсуд держав (акти насильства, що є замахом на життя, волю окремих осіб: серйозні дії проти майна і створюють небезпеку для людей).

Поширення і торгівля наркотиками є злочином, що зазіхає не тільки на життя і здоров'я окремої людини, але і на підриг економіки країни, зовнішньоекономічних зв'язків між державами, на їхнє мирне співробітництво. У 1961 р. була підписана Єдина конвенція про наркотичні речовини, у 1971 р. - Конвенція про психотропні речовини, а в 1988 р. - Конвенція ООН про боротьбу проти незаконного обороту наркотичних речовин і психотропних речовин.

Відповідно до цих конвенцій кримінально карними діяннями є виробництво, збереження, поширення наркотичних і психотропних речовин, а також їхній продаж, покупка, ввіз і вивіз. Боротьба з поширенням і торгівлею наркотиками - це внутрішня справа кожної держави, більшість з яких прийняли національні закони, що передбачають суворі заходи покарання. Кожна держава може установити свою юрисдикцію, коли передбачуваний правопорушник знаходиться на його території (ст. 4). Конвенція 1988 р. детально регламентує питання взаємної правової допомоги в розслідуванні, у карному переслідуванні і судовому розгляді відповідних правопорушень (ст. 7).

Основними міжнародними органами, що здійснюють контроль над наркотичними і психотропними речовинами, є:

Комісія з наркотичних речовин (КНР), що визначає перелік наркотичних речовин, що підлягають контролю; дає рекомендації з науковим дослідженням; сприяє виконанню міжнародних угод і розробляє проекти нових угод і т.д.;

Міжнародний комітет з контролю над наркотиками (МККН) складається з 13 експертів, що обираються ЕКОСОС в особистій якості на п'ятилітній термін, здійснює контроль за дотриманням країнами договорів про наркотики; запитує держави про щорічне виробництво, споживання, ввіз і вивозі наркотиків; здійснює спостереження за торгівлею наркотиками і т.д.

Злочином міжнародного характеру є **підробка грошових знаків** і їхнє поширення. Для усунення цього злочину необхідні зусилля багатьох держав. У 1929 р. була підписана Конвенція по боротьбі з підробкою грошових знаків, у відповідності, з яким держави взяли на себе зобов'язання переслідувати в карному порядку тих, хто чи підробляє, фальсифікує грошові знаки, поширює підроблені знаки, бере участь у виготовленні чи приладів інших предметів, призначених для підробки. До відповідальності залучаються особи незалежно від того, грошові знаки, якої країни вони чи виготовляють підробляють. Конвенція містить положення про видачі злочинців зацікавленим державам.

Тяжким злочином є торгівля людьми. Цим злочином охоплюються работоргівля, торгівля жінками (відмінювання до проституції) і дітьми. Найбільш важливими міжнародно-правовими актами, що забороняють торгівлю рабами, є Конвенція щодо рабства 1956 р., Додаткова конвенція про скасування рабства, работоргівлі, інститутів і звичаїв, подібних з рабством (примусова праця).

У 1970 р. держави підписали Конвенцію про припинення торгівлі жінками, що містила зобов'язання держав карати за такі дії як підбурювання до проституції шляхом обману, насильства, погрози; передбачалося покарання винних і видача їх за вимогою зацікавленої держави.

Злочином, що носить міжнародний характер, є **піратство**. Відповідно до Конвенції ООН по морському праву 1982 р. під піратством розуміється:

а) будь-який неправомірний акт насильства, чи будь-який грабіж, вчинені з екіпажем чи пасажиром судна (літального апарата);

б) будь-який акт добровільної участі у використанні судна (літального апарата) з метою здійснення вищевказаних дій;

Конвенція ставить за обов'язок усім державам співробітничати в припиненні піратства у відкритому чи морі, чи в будь-якому іншому місці за межами юрисдикції якої-небудь держави (ст. 100). Будь-яка держава може захопити піратське судно (літальний апарат), заарештувати його екіпаж, захопити наявне на ньому майно (ст. 105). Захоплення судна за піратство може відбуватися тільки військовим чи кораблем військовим літальним апаратом, що складаються на державній службі і спеціально на те уповноваженими (ст. 107). Жодне держава не повинна надавати притулку піратським судам і їх екіпажам. Піратські судна під будь-яким прапором і з будь-яким національним екіпажем можуть переслідуватися у відкритому морі, бути захоплені і, у випадку опору, потоплені військовими кораблями будь-якої держави. При захопленні піратського судна його екіпаж піддається покаранню за законами держави, що захопило, (ст. 105). Саме судно і майно конфіскуються державою, що захопила, та повертаються законним власникам.

З метою боротьби з захопленням повітряних судів держави прийняли в Гаазі в грудні 1970 р. Конвенцію про боротьбу з незаконним захопленням повітряних судів. Конвенція встановлює, що будь-яка особа на борті повітряного судна, що знаходиться в польоті, що незаконно, шляхом чи насильства погрози застосування насильства захоплює це повітряне чи судно здійснює над ним контроль, учиняє злочин. Кожна держава взяла на себе зобов'язання застосовувати у відношенні такого злочину суворі заходи покарання. Основною метою Конвенції є забезпечення невідворотності покарання осіб, винних у незаконному захопленні повітряних судів. Мотиви здійснення таких дій не вважаються обставиною, що звільняє злочинця від відповідальності.

У Конвенції говориться про можливість видачі злочинця відповідному державі і встановлюється, що кожна держава може розглядати дану Конвенцію як підстава для видачі. Разом з тим, у Конвенції не передбачена обов'язкова видача осіб, що зробили незаконне захоплення повітряного судна. Держава, на території якого виявляється злочинець, якщо воно не видає його, зобов'язано суворо його покарати у відповідності зі своїм національним законодавством.

У Конвенції передбачається також, що органи держави, на території якого здійснив посадку викрадений літак, повинні без затримки повернути відповідній державі повітряне судно, вантаж, пасажирів і екіпаж. Норми Конвенції повинні застосовуватися до усіх випадків незаконного захоплення

повітряних судів, як при міжнародних перевезеннях, так і при польотах по внутрішніх авіалініях.

Боротьба проти незаконних дій з радіоактивними речовинами. Конвенція про фізичний захист ядерного матеріалу 1980 р. була прийнята для забезпечення фізичного захисту ядерного матеріалу, використовуваного в мирних цілях і, що знаходиться в процесі перевезення, а також ядерного матеріалу, використовуваного в мирних цілях при використанні, збереженні і перевезенні усередині держави. До Конвенції маються Додатки I і II. Додаток I визначає рівні фізичного захисту ядерного матеріалу при його міжнародному перевезенні. Додаток II докладно класифікує ядерні матеріали.

Одним з важливих кроків боротьби зі злочинністю є попередження можливості **легалізації доходів від злочинної діяльності** і забезпечення їхньої конфіскації. Україна є учасником декількох угод, що передбачають Комплекс заходів для припинення «відмивання» злочинних доходів. У їхньому числі - Конвенція ООН про боротьбу проти незаконного обороту наркотичних засобів і психотропних речовин 1988 р., Конвенція Ради Європи про «відмивання» грошей, виявлення, арешт та конфіскації доходів, здобутих злочинним шляхом (Страсбург, 8 листопада 1990 р.) і ряд інших.

Резолюція Генеральної Асамблеї ООН 1990 року визначає «доходи, одержані внаслідок злочину як будь-яку власність, отриману або реалізовану, прямо чи побічно, внаслідок вчинення правопорушення, або вартісний вираз власності, або інші вигоди, отримані в результаті вчинення правопорушення».

Держави зобов'язуються приймати всі міри для конфіскації знарядь злочину і незаконних доходів, і зокрема, - ідентифікувати і розшукувати цінності, що підлягають конфіскації і попереджати будь-яку чи передачу відчуження цих матеріальних цінностей.

Суди й інші компетентні органи держав-учасників Конвенції повинні мати право накладати арешт на фінансові чи інші документи (при цьому посилення на банківську таємницю неприпустимі; однак, запитуване держава може зажадати, щоб запит про співробітництво, що містить вимога зняття банківської таємниці, був підтверджений судовим органом).

Одержавши запит про конфіскацію чи знарядь предметів, держава повинна пред'явити його своїм компетентним органам. У конфіскації може бути відмовлено, якщо:

- законодавство запитуваної держави не передбачає конфіскації за дане правопорушення;
- відсутнє майно, що є предметом конфіскації;
- минув термін давності.

Держави-учасники Конвенції призначають центральний орган, відповідальний за напрямок, одержання, виконання запитів про правову допомогу по справах такого роду і сповіщають об цьому Генерального секретаря Ради Європи. Як правило, у більшості держав таким органом є прокуратура.

3. ІНСТИТУТ ВИДАЧІ ЗЛОЧИНЦІВ У МІЖНАРОДНОМУ ПУБЛІЧНОМУ ПРАВІ (ЕКСТРАДИЦІЯ).

Істотним фактором концептуального і практичного порядку в процесі становлення цілісної і сучасної системи міжнародного права стало прийняття Комісією міжнародного права ООН на 43 сесії в 1991 році Кодексу злочинів проти миру і безпеки людства.

В рамках досліджуємого питання лекції безсумнівну науковий і практичний інтерес мають положення ст. 6 Кодексу “Зобов’язання передати в суд чи видати іншій державі”. В ній говориться: “1. Держава, на території якої скоєно злочин проти миру і безпеки людства, передає до суду чи видає іншій державі. 2. Якщо видачі вимагають декілька держав, особлива увага приділяється вимозі тої держави, на території якої було скоєно злочин”. Постанова ст. 6 Кодексу – це класичний приклад застосування принципу “чи видай, чи покарай”. Зазначений принцип виводить нас на безпосередній предмет нашого дослідження – інститут видачі злочинців.

Значимість інституту видачі злочинців в аспекті здійснення міжнародної кримінальної юстиції підтверджується фактом прийняття без голосування (тобто методом консенсусу) 14 грудня 1990 року на 45-й сесії Генеральної Асамблеї ООН (резолюції 45/116) типового договору про видачу. Юридичний акт встановлює види правопорушень, за вчинення яких може бути застосована екстрадиція.

Договори про видачу злочинців виконують важливу функцію міжнародної кримінальної юстиції – забезпечення принципу невідворотності покарання за усім колом кримінальних, міжнародних злочинів і злочинів міжнародного характеру.

Єдиного визначення екстрадиції не існує. В монографії вченого Р.М. Валєєва, під видачею слід розуміти оснований на міжнародних договорах і загальновизнаних нормах та принципах міжнародного права акт правової допомоги, який виражається в передачі обвинуваченого чи засудженого державою, на території якої він знаходиться, вимагаючій його передачі державі, на території якої вимогаюча особа скоїла злочин чи громадянином якої він являється, чи державі, що потерпіла від злочину, для притягнення його до кримінальної відповідальності чи для приведення до виконання вироку.

Сам термін “екстрадиція” походить з латині і означає силове повернення даної особи своєму суверену.

Видача злочинців (екстрадиція - передача) – це передача однією державою іншій на її вимогу або прохання особи яка вчинила міжнародний злочин або злочин міжнародного характеру чи підозрюється в скоєнні такого злочину, для притягнення її до юридичної відповідальності або приведення винесеного щодо неї вироку суду.

Науково-теоретичне визначення - видачею (екстрадицією) слід розуміти процес, який ґрунтується на міжнародних договорах, загальновизнаних принципах міжнародного права, нормах внутрішнього законодавства і пов’язаний з наданням державами правової допомоги, що полягає у передачі

підозрюваного, обвинуваченого або засудженого державою, на території якої він перебуває, державі, на території якої він вчинив злочин або громадянином якої він є або державі, що потерпіла від злочину, для притягнення його до кримінальної відповідальності або виконання винесеного вироку суду.

Європейською конвенцією про видачу правопорушників 1957 р., вперше в світовій практиці запроваджено досить повний механізм реалізації інституту видачі (екстрадиції) особи та встановлено ряд процесуальних гарантій прав особи, яка видається для проведення попереднього розслідування або судового розгляду щодо вчиненого нею правопорушення.

Держава може видати правопорушника у тому разі, якщо між нею та іншою державою укладений відповідний договір (договір про екстрадицію або договір про правову допомогу). У випадку відсутності такого договору, держава відповідно до свого внутрішнього законодавства вирішує питання щодо видачі або невидачі правопорушника.

Екстрадиція злочинців має місце за наявності:

1 – правових підстав (правові норми національного законодавства, двосторонні договори про екстрадицію або про надання правової допомоги по кримінальних справах, міжнародні договори по боротьбі з окремими видами міжнародних злочинів, злочинів міжнародного характеру);

2 – умов видачі (вчинене діяння передбачено договором про видачу; воно визначено в кримінальному законодавстві двох держав та передбачає покарання, верхня межа якого перевищує один рік позбавлення волі, або суворіше покарання; особа яка видається буде осуджена тільки за даний злочин; не буде застосована смертна кара, якщо вона не передбачена законами держави яка видає).

Порядок видачі включає:

- направлення вимоги або клопотання про видачу;
- взяття злочинця під варту;
- ведення переговорів про екстрадицію через дипломатичні канали;
- видача у відповідності розпорядження компетентних органів сторони яка видає в встановленому порядку з відшкодуванням понесених витрат.

Видачі не підлягають:

- громадяни запитуваної країни (власні громадяни) або особа користується в цій державі правом притулку;
- по справах приватного звинувачення або політичних злочинах (воєнні злочинці, а також особи, які скоїли злочини проти людства, не є політичними злочинцями згідно з резолюціями Генеральної Асамблеї ООН);
- при вчиненні злочину в державі перебування (до винесення відповідного рішення суду або відбуття покарання);
- якщо особа понесла кримінальне покарання за даний злочин або була виправдана судом;
- у зв'язку із закінченням строку давності, чи провадження по справі було закрито на законній підставі;
- погрозі застосування до правопорушника неправомірних мір психічного чи фізичного впливу.

У міжнародному праві вирізняють три види екстрадиції:

- видача особи для притягнення до кримінальної відповідальності;
- видача особи з метою виконання покарання;
- тимчасова видача.

Видача осіб для притягнення до кримінальної відповідальності або з метою виконання покарання.

Відповідно до договорів про правову допомогу особа може бути видана за вчинення будь-яких злочинів, а не тільки конкретних злочинів міжнародного характеру. При цьому видача провадиться лише за діяння, які згідно законодавства обох сторін передбачає покарання у вигляді позбавлення волі на певний строк (як правило, понад один рік) чи більш суворіше покарання (тобто за тих умов які раніше нами розглядалися).

Конкретні питання видачі злочинців регулюються між зацікавленими державами. Так, 27 травня 1993 року між Україною та Республікою Польща був підписаний Договір про правову допомогу та правові відносини у цивільних і кримінальних справах, відповідно до якого сторони зобов'язалися (ст. 60 видавати одна одній за клопотанням осіб, які знаходяться на їх території, з метою проведення щодо них кримінального переслідування або виконання покарання).

Видача особи для приведення вироку до виконання складається з передачі особи, яка була засуджена іноземним судом та переховувалась від відбування покарання, але була затримана на території іншої держави. До клопотання про видачу додається завірена копія вироку, який набув законної сили, завіреного у відповідному порядку (як правило, Мін'юстом) на підставі якого особа засуджена.

Якщо особа, щодо якої подане клопотання про видачу, притягнена до кримінальної відповідальності або відбуває покарання за інший злочин на території запитуваної сторони, за обґрунтованим клопотанням запитуючої сторони може бути проведена її **тимчасова видача**. Тимчасово видана особа після проведення процесуальних дій, для яких вона була видана, має бути повернута.

4. МІЖНАРОДНА ОРГАНІЗАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ (ІНТЕРПОЛ).

Міжнародна організація кримінальної поліції – Інтерпол (МОКП – Інтерпол) створена 7 вересня 1923 року рішенням Міжнародного поліцейського конгресу, що проводився у м. Відні, Австрія.

На сьогодні робочим органом Інтерполу є Генеральний Секретаріат (м. Ліон, Франція).

Інтерпол включає: Генеральну Асамблею, Виконавчий комітет, Генеральний секретаріат, Національне центральне бюро, Радників.

Генеральна Асамблея є вищим органом Організації. Кожен член організації може бути представлений в ній одним або декількома делегатами.

Але делегація кожної країни повинна мати тільки одного керівника, який призначається компетентним керівним органом цієї країни.

До функцій Генеральної Асамблеї належать:

- виконувати зобов'язання, передбачені Статутом; визначати принципи діяльності і загальні заходи, які повинні сприяти виконанню цілей організації; розглядати і затверджувати загальний план роботи, який подається Генеральним секретарем на наступний рік; встановлювати інші необхідні правила; вибирати осіб для виконання функцій, передбачених Статутом; приймати рішення і давати рекомендації Членам організації з питань, які входять в її компетенцію; визначати фінансову політику організації; розглядати і схвалювати угоди з іншими організаціями.

Право голосу має тільки один делегат від кожної країни. Рішення приймаються простою більшістю голосів, за винятком тих, для прийняття яких Статутом передбачено більшість в 2/3 голосів.

Виконавчий комітет складається з Президента Організації, трьох Віце-Президентів і 9 делегатів.

Генеральна Асамблея вибирає з числа своїх делегатів Президента (на 4 роки) і трьох Віце-Президентів (на 3 роки).

Президент Організації: головує на сесіях Генеральної Асамблеї і Виконавчого комітету і керує дебатами; здійснює контроль за тим, щоб діяльність Організації відповідала рішенням Генеральної Асамблеї і Виконавчого комітету; підтримує постійний зв'язок з Генеральним секретарем Організації.

Виконавчий комітет: здійснює контроль за виконанням рішень Генеральної Асамблеї; готує повістку для сесій Генеральної Асамблеї; представляє Генеральній Асамблеї план роботи і пропозиції, які вважає доцільними; здійснює контроль за діяльністю Генерального секретаря; користується всіма повноваженнями, які делегує йому Асамблея.

Постійно діючі служби Організації складають її Генеральний секретаріат.

Генеральний секретаріат: проводить в життя рішення Генеральної Асамблеї і Виконавчого комітету; діє як міжнародний центр по боротьбі з загальною злочинністю; забезпечує ефективне адміністративне керівництво діяльністю Організації; підтримує зв'язки з національними та міжнародними органами; готує необхідні публікації та ін.

Генеральний секретаріат складається з Генерального секретаря, спеціалістів та адміністративного персоналу. Кандидатура Генерального секретаря пропонується Виконавчим комітетом і затверджується Генеральною Асамблеєю строком на 5 років.

З наукових питань Організація може консультуватися з Радниками. Радники призначаються Виконавчим комітетом строком на 3 роки з числа відомих на міжнародному рівні осіб у тій сфері діяльності, яка цікавить Організацію.

Разом з тим, історія створення цієї організації починається набагато раніше.

Наприкінці XIX початку XX сторіччя, перед правоохоронними органами усього світу дедалі частіше почало поставати питання розшуку і затримання осіб, які вчинили злочини і переховуються від кримінальної відповідальності за кордоном. Реалії суспільного життя, а саме розвиток економічних, політичних і соціальних зв'язків між державами сприяли інтегруванню злочинності на міжнародний рівень. Саме тоді виникла потреба у створенні міжнародної поліцейської організації для забезпечення належної співпраці правоохоронних органів різних держав у боротьбі проти міжнародної (або транснаціональної) злочинності.

1889 р. відбулось установче засідання Міжнародного союзу кримінального права. Його учасники констатували появу міжнародної злочинності і закликали поліцейських різних країн до узгоджених дій для її подолання. Водночас з'явилися пропозиції підвести під співробітництво поліції постійно діючу, організаційно оформлену базу – спочатку на національному, а потім і міжнародному рівні.

1905 р. на міжнародній конференції криміналістів германомовних країн зроблено чергову спробу об'єднати зусилля в боротьбі проти міжнародної злочинності. На своїй 10-й міжнародній асамблеї в м. Гамбурзі криміналісти за пропозицією франкомовних держав прийняли резолюцію на підтвердження того, що підвищений попит на туризм та закордонні подорожі сприяє появі нових форм міжнародної злочинності. Отже, для її подолання необхідні спільні міжнародні зусилля. Тому планувалось у складі поліцейських підрозділів організувати національні центральні бюро для обміну інформацією про міжнародну злочинність і покращання прямих поліцейських відносин.

Проблеми боротьби з міжнародною злочинністю обговорювалися на багатьох конференціях і конгресах: 1905 р. (Буенос-Айрес), 1909 р. (Мадрид), 1912 р. (Сан – Паулу) і 1913 р. (Вашингтон).

1914 р. в Монако відбувся Перший міжнародний конгрес кримінальної поліції, представлений фахівцями з Австрії, Великобританії, Італії, Росії, Франції. До порядку денного конгресу були внесені чотири питання:

1. уніфікація процедури екстрадиції злочинців;
2. міжнародна превентивна антропометрія;
3. створення відділу з обліку міжнародної кримінальної інформації;
4. розробка заходів щодо прискорення і спрощення арешту злочинців.

В підкомітетах офіційні представники поліцейських сил обговорювали технічні питання, пов'язані із захистом офіцерів поліції, прийняттям міжнародного кодексу поліції та ін.

Перша секція розглядала загальні проблеми поліції. Друга і третя – окремі питання роботи міжнародної поліції і особливості законодавств різних країн. Учасники форуму звернулися до уряду Монако з проханням взяти на себе ініціативу щодо створення у Парижі міжнародних комісій з розробки уніфікованих стандартів посвідчень особи і організації єдиного міжнародного бюро ідентифікації міжнародних злочинів. Водночас вони домовились про зустріч знову через два роки в Бухаресті на Другому міжнародному конгресі

кримінальної поліції. Проте за Першої світової війни пішли в непам'ять не лише ці надії, й всі прийняті в Монако резолюції.

Після Першої світової війни на порядку денному стояла та сама проблема – міжнародна злочинність, але вже у гострішій формі. Далася взнаки мораль військового часу – різко підвищився рівень злочинності, зокрема, на підґрунті наркоманії й алкоголізму. Тому питання об'єднання зусиль кримінальної поліції проти злочинності на міжнародному рівні набуло особливої актуальності.

У вересні 1923 р. у Відні (Австрія) відбувся Міжнародний поліцейський конгрес, представлений всіма континентами, крім Австралії. У ньому взяли участь криміналісти, кримінологи і дипломати Австрії, Бельгії, Греції, Данії, Єгипту, Італії, Латвії, Литви, Нідерландів, Німеччини, Польщі, Румунії, Сполучених Штатів Америки, Туреччини, Угорщини, Франції, Чехословаччини, Швейцарії і Швеції.

Однією з резолюцій конгрес заснував **Міжнародну комісію кримінальної поліції (МККП)**, з її першою офіційною штаб-квартирою у Відні, яка негайно розпочала роботу над програмою своїх дій (отже, 7 вересня 1923 р. вважають датою народження Міжнародної організації кримінальної поліції – Інтерполу). 1924 р. МККП прийняла резолюцію з п'яти важливих питань, що визначили напрями розвитку на багато років уперед, а саме: створення інформаційних відділень зі збирання фактів прояву міжнародної злочинності; розробка систем доказів і міжнародного розшуку злочинців; організація відділень з ідентифікації осіб на відстані; видання газети міжнародної поліції; створення загальної програми з попередження і виявлення підроблених банкнот і документів.

1930 р. МККП розроблено принципи здійснення екстрадиції.

В березні 1938 р. німецькі війська окупували Австрію, а через 18 місяців розпочалася Друга світова війна. Діяльність МККП було згорнуто.

З 1940 р. МККП очолював шеф німецької служби безпеки Гейдрих. Адміністрацію МККП було переведено в Берлін.

Протягом другої світової війни не відбулося жодного офіційного конгресу МККП.

1946 р. представники 17 держав у відповідь на заклик уряду Бельгії зустрілися в Брюсселі для відтворення Міжнародної комісії кримінальної поліції. Було прийняте рішення про перенесення її штаб-квартири до Парижа (Франція). 19 країн поновили свою участь у МККП, серед них Бельгія, Великобританія, Греція, Данія, Єгипет, Іран, Люксембург, Нідерланди, Норвегія, Польща, Португалія, Сполучені Штати Америки, Туреччина, Франція, Чехословаччина, Чилі, Швейцарія, Швеція і Югославія.

Слід відмітити, що **вперше слово “Інтерпол”** (так само як і сучасний знак – символ Організації) 1914 р. з'явилося на сторінках “Journal de Monaco” у статті про Перший міжнародний конгрес кримінальної поліції. А з 22 липня 1946 р. використовується як телеграфне позначення адреси штаб-квартири у Парижі.

1956 р. у Відні на ювілейній 25-й сесії Генеральної асамблеї МККП прийнято Статут Організації, у ст. 1 якого зазначено, що віднині Міжнародна комісія кримінальної поліції називатиметься Міжнародною організацією кримінальної поліції (МОКП) – Інтерпол. Статутом передбачено співробітництво на світовому рівні, до цього – вплив Організації поширювався в основному на європейські держави. 1989 р. її штаб-квартиру передислоковано до м. Ліона (Франція).

Отже, за час існування МККП відбулись три дуже важливі зміни.

Перше: її дія поширилась на весь світ в результаті вступу до неї нових членів.

Друге: 1956 р. Міжнародна комісія кримінальної поліції перейменована в Міжнародну організацію кримінальної поліції – Інтерпол.

Третє: прийнятий Статут Інтерполу, який, практично не змінюючись, чинний дотепер.

Головні завдання і цілі Інтерполу, згідно зі Статутом:

- забезпечення найширшого співробітництва між зацікавленими органами кримінальної поліції в межах чинного національного законодавства країн – учасниць Інтерполу і у строгій відповідності до положень Всесвітньої декларації з прав людини;
- створення і розвиток всіх необхідних органів, які будуть ефективними у боротьбі із загальнокримінальною злочинністю.

Відповідно до Статуту Інтерпол не займається діяльністю політичного, військового, релігійного і расового характеру і не втручається в неї.

Співробітництво поліцейських органів в межах Інтерполу засновано на діях, що застосовуються цими органами на території своїх країн і у строгій відповідності до їх національних законодавств. Всі країни, що входять до Інтерполу, мають рівні права незалежно від розміру їх фінансових внесків.

На даний час, членами Міжнародної організації кримінальної поліції – Інтерпол є 187 держав світу.

Історія Робочого апарату Укрбюро Інтерполу

Після проголошення незалежності Україна потребувала здійснення постійного, оперативного та ефективного міжнародного співробітництва, а також залучення передового зарубіжного досвіду для розбудови власної правоохоронної системи та протидії транснаціональній організованій злочинності.

З огляду на відсутність відповідного досвіду, перші кроки у цій сфері були непростими.

Можливість вступу України до Міжнародної організації кримінальної поліції вивчалася ще у квітні 1991 року, коли Українська Республіка входила до складу СРСР.

Відразу, після проголошення незалежності, за ініціативи Міністерства внутрішніх справ України, підтриманої Міністерством юстиції, Міністерством закордонних справ та Службою безпеки, від імені Уряду було подано заявку до Генерального секретаріату Інтерполу про вступ України до Організації.

Прийняття України до Інтерполу відбулося 4 листопада 1992 року на 61-й сесії Генеральної асамблеї Інтерполу (м. Дакар, Сенегал). Від України у сесії брала участь делегація, складу якої входили перший Заступник Міністра внутрішніх справ України Володимир Михайлович Корнійчук та начальник Штабу МВС – Олександр Михайлович Іщенко.

Після набуття членства в Інтерполі виникла нагальна необхідність створення підрозділу, який би безпосередньо забезпечив функцію Національного центрального бюро Інтерполу в Україні. З цією метою в МВС було створено тимчасову робочу групу для взаємодії з Інтерполом, керівником якої був призначений Петро Захарович Мельник.

До складу робочої групи увійшли працівники Міністерства Григорій Іванович Стельмах, Ігор Степанович Лимарченко, Олег Олександрович Каплін, Зінаїда Володимирівна Вербенко та інші.

Ці люди провели колосальну роботу і по суті створили фундамент для подальшого розвитку українського бюро Інтерполу.

А вже **25 березня 1993 року**, відповідно до зобов'язань, передбачених членством держави в Організації, **рішенням Уряду України було створене Національне центральне бюро Інтерполу. В цей день також було затверджене “Положення про Національне центральне бюро Інтерполу”.**

Участь працівників Укрбюро разом з представниками правоохоронних органів України у міжнародних заходах МОКП – Інтерполу уможливила обмін досвідом із зарубіжними колегами з питань боротьби зі злочинністю.

Національне центральне бюро Інтерполу (Укрбюро Інтерполу) представляє Україну в Інтерполі та є центром координації взаємодії правоохоронних органів країни з компетентними органами зарубіжних країн щодо ведення боротьби із злочинністю, що має транснаціональний характер або виходить за межі країни.

Повноваження Укрбюро Інтерполу покладаються на МВС, в рамках якого створюється робочий апарат Бюро.

Основними завданнями Укрбюро Інтерполу є:

- координація діяльності правоохоронних органів країни у боротьбі зі злочинністю, що має транснаціональний характер або виходить за межі країни;
- забезпечення взаємодії з Генеральним секретаріатом та відповідними органами держав - членів Інтерполу в боротьбі зі злочинністю;
- оцінка рівня поширення в Україні злочинності, що має транснаціональний характер, і загрози злочинної діяльності громадян України за кордоном.

Для визначення науково обґрунтованої державної проти злочинної політики та розроблення рекомендацій і пропозицій щодо боротьби із злочинністю, що має транснаціональний характер або виходить за межі країни, Укрбюро Інтерполу може звертатись до радників, які виконують виключно консультативні функції на договірних засадах.

Склад радників визначається МВС за погодженням з Мініюстом і Службою безпеки.

Робочий апарат Укрбюро Інтерполу є самостійним структурним підрозділом центрального апарату МВС, його очолює керівник, який

призначається наказом МВС. Структура і штати робочого апарату затверджуються Міністром внутрішніх справ.

Згідно з законодавством України, діяльність Укрбюро Інтерполу полягає в організації інформаційного супроводження кримінальних та оперативно-розшукових справ, що знаходяться у провадженні правоохоронних органів України та іноземних держав.

Укрбюро Інтерполу, зокрема, здійснює:

обмін інформацією між правоохоронними органами України та іноземних держав під час провадження у відповідних кримінальних та оперативно-розшукових справах з метою організації проведення необхідних перевірок та оперативно-розшукових заходів;

міжнародний розшук обвинувачених та підсудних, що переховуються від правоохоронних органів з метою ухилення від кримінальної відповідальності та перебувають у державному або міждержавному розшуку; організовує екстрадицію таких осіб до України;

розшук безвісно зниклих осіб, розшук осіб-жертв торгівлі людьми, розшук викраденого автотранспорту, культурних цінностей та антикваріату, ідентифікацію осіб та невпізнаних трупів тощо;

обмін аналітичною і статистичною інформацією з питань боротьби зі злочинністю та організації роботи правоохоронних органів.

4. ВІДДІЛ МІЖНАРОДНОГО РОЗШУКУ ТА ЕКСТРАДИЦІЇ

До складу Управління міжнародного розшуку та супроводження розслідувань Робочого апарату Укрбюро Інтерполу з 2008 року входить відділ міжнародного розшуку та екстрадицій, склад якого наразі налічує 7 атестованих співробітників. Основне завдання вказаного підрозділу витікає з його назви, тобто організація міжнародного розшуку на території всіх країн-членів Інтерполу, а також проведення екстрадиції злочинців з України та в Україну. Актуальною для вказаного підрозділу також є діяльність щодо розміщення карток у міжнародній інформаційній системі Інтерполу ASF, а також накопичення, систематизація та аналіз інформації кримінального характеру відносно фізичних та юридичних осіб, злочинних угруповань, тенденцій розвитку транснаціональної злочинності. Збір та аналіз інформації відносно осіб та ОЗУ, причетних до вчинення тяжких та особливо тяжких злочинів з метою внесення цих відомостей до баз даних Робочого апарату та Генерального секретаріату, а також ініціювання заборони їх в'їзду на територію України та видворення за її межі.

Окрім вже зазначеного співробітники відділу міжнародного розшуку та екстрадицій у своїй повсякденній діяльності вивчають та узагальнюють передовий світовий досвід з організації міжнародного розшуку та екстрадиції, приймають участь у тематичних форумах з питань, що відносяться до компетенції відділу, а також надають практичну допомогу правоохоронним

органам України та інших країн – членів Інтерполу в розслідуванні та розкритті транснаціональних злочинів загальнокримінальної спрямованості.

Відділ міжнародного розшуку та екстрадицій Укрбюро Інтерполу при виконанні своїх завдань взаємодіє з правоохоронними органами України, центральними і місцевими органами державної влади, керівними органами і підрозділами Інтерполу, правоохоронними органами зарубіжних держав.

Важливу роль під час виконання завдань, покладених на відділ міжнародного розшуку та екстрадиції, відіграють міжнародні угоди про видачу та взаємну правову допомогу. Ці угоди є ефективним засобом співробітництва у боротьбі з кримінальними злочинами.

Наприкінці 1994 р. згідно з планом технічної модернізації Генерального секретаріату Інтерполу Укрбюро обладнано сучасною системою зв'язку, що дозволило значно покращити обмін інформацією українських правоохоронців з іноземними колегами.

Важливим подіями на початку становлення Укрбюро Інтерполу стали візити в Україну високих посадових осіб Міжнародної організації кримінальної поліції – у січні 1996 р. Президента Інтерполу пана Борна Еріксона (представника поліції Швеції) і в травні того самого року – Генерального секретаря Організації пана Раймонда Кендалла (представника поліції Великобританії).

Укрбюро Інтерполу у період з 1996 по 2009 р.р.

За цей час керівниками підрозділу були Віктор Семенович Радецький (1996 – 2001 р.р.), Олександр Миколайович Чеменко (2001 – 2002 р.р.), Микола Васильович Джига (2002 – 2003 р.р.), Станіслав Федорович Денисюк (2003 р.), Віктор Андрійович Зубчук (2003 – 2004 р.р.), Анатолій Євгенович Сліпченко (2004 – 2005 р.р.), Кирило Борисович Куликов (2005 – 2007 р.р.), Ростислав Анатолійович Вергелес (2007 р.р.), Василь Володимирович Неволя (2007 р. – по т/ч).

Важливим етапом становлення й розвитку Укрбюро Інтерполу став період 1997 – 2000 років. Зокрема, 1998 р. розширено штат Бюро, що дозволило створити чергову частину. Відтоді підрозділ працює у цілодобовому режимі.

У той період було створено систематизовані банки даних Укрбюро Інтерполу, прийнято нормативні документи, що регламентували порядок міжнародного співробітництва правоохоронних органів України каналами Інтерполу, у т.ч. Інструкцію про порядок використання правоохоронними органами можливостей Національного центрального бюро Інтерполу в Україні у попередженні, розкритті та розслідування злочинів, затверджену спільним наказом Міністерства внутрішніх справ України, Генеральної прокуратури України, Служби безпеки України, Державного комітету у справах охорони державного кордону України, Державної митної служби України, Державної податкової адміністрації України від 9 січня 1997 р. № 3/1/2/5/2/2.

У 2003 році відбувся візит в Україну Генерального секретаря Інтерполу пана Рональда Кеннета Ноубла, який провів робочі зустрічі з Президентом України, керівництвом МВС та керівниками інших правоохоронних органів України.

Проведені переговори дали значний поштовх розвитку міжнародного співробітництва правоохоронних органів України каналами Інтерполу. По-перше, Робочий апарат Укрбюро Інтерполу було підключено до нової телекомунікаційної системи Інтерполу I-24/7, по-друге, Генеральним секретарем було порушене питання про надання Європейською Комісією міжнародної технічної допомоги українському підрозділу Інтерполу, по-третє, висока оцінка діяльності Укрбюро Інтерполу першою особою Організації у подальшому стала передумовою для більш тісної співпраці правоохоронних органів України з Генеральним секретаріатом Інтерполу.

Визначні події.

Починаючи з 2003 року вийшло на новий рівень співробітництво Укрбюро Інтерполу з Генеральним секретаріатом Організації. Зокрема, згідно з домовленістю між МВС та Генеральним секретаріатом Інтерполу, згідно з відповідними Указом Президента та постановою Кабінету Міністрів України було вирішено питання про направлення представника МВС України до Генерального секретаріату Інтерполу.

У 2004-2008 р.р. в Україні також було проведено низку міжнародних заходів Інтерполу, зокрема: 33-ю Європейську регіональну конференцію Інтерполу (травень 2004 року); Міжнародний семінар Інтерполу з протидії біотероризму (листопад 2006 року); Перший міжнародний семінар Інтерполу з питань використання ДНК-досліджень у правоохоронній діяльності (жовтень 2008 року).

Крім того, у період з 2006 по 2008 року в МВС здійснювались заходи з реалізації проекту міжнародної технічної допомоги Європейської Комісії проекту ТАСІС “Міжнародне співробітництво в кримінальних справах за допомогою Інтерполу”. Бюджет указанного проекту складав 990 тис. євро.

Відповідно до тристоронньої угоди технічна допомога надавалась за рахунок коштів Європейської Комісії, безпосередньо імплементація проекту здійснювалась Генеральним секретаріатом Інтерполу, а МВС України було одержувачем цієї допомоги.

Його основним завданням було – всебічне вдосконалення діяльності українського бюро Інтерполу та міжнародного співробітництва правоохоронних органів України в рамках Інтерполу загалом.

За два роки, за кошти проекту було:

- організовано участь працівників Робочого апарату Укрбюро Інтерполу та інших підрозділів МВС в міжнародних заходах, що проводились Інтерполем;
- суттєво оновлено парк комп'ютерної та організаційної техніки в Робочому апараті Укрбюро Інтерполу;
- створено та обладнано в Київському національному університеті внутрішніх справ навчальну аудиторію для навчання працівників правоохоронних органів України та іноземних держав роботі з банками даних Інтерполу, а також використання інших можливостей Інтерполу у повсякденній діяльності під час розкриття та розслідування злочинів.

Особливістю новоствореної навчальної аудиторії є те, що, встановлене в ній комп'ютерне обладнання має безпосередній доступ до банків даних

Інтерполу, розташованих у Генеральному секретаріаті Організації, через телекомунікаційну систему Інтерполу – I-24/7.

На сьогодні Робочий апарат Укрбюро Інтерполу – це добре організований, сучасно оснащений підрозділ, який спроможний надати ефективну допомогу правоохоронним органам України у проведенні за кордоном оперативно-розшукових та інших заходів у справах про транснаціональні злочини загальнокримінальної та економічної спрямованості, зокрема, торгівлю людьми, відмивання коштів, міжнародний наркотрафік, тероризм, кіберзлочини тощо, в організації міжнародного розшуку осіб та отриманні інформації з банків даних Генерального секретаріату Інтерполу, правоохоронних органів інших країн.

З Укрбюро Інтерполу активно взаємодіють не тільки підрозділи органів внутрішніх справ, а і Генеральної прокуратури, Служби безпеки, Державної податкової адміністрації, Держмитслужби, Держприкордонслужби, Служби зовнішньої розвідки.

Разом з тим, підрозділ не стоїть на місці та продовжує розвиватись. Зокрема йде робота з вдосконалення нормативного забезпечення міжнародної співпраці правоохоронних органів України каналами Інтерполу: готуються проекти нових нормативних актів та зміни до чинних документів. Триває також робота з покращення технічної складової в діяльності підрозділу, зокрема вдосконалення існуючих в Укрбюро електронних банків даних, впроваджується електронний документообіг тощо. Крім того, у 2009 році було заплановано спільно з Київським університетом внутрішніх справ підготувати та впровадити навчальний курс для слухачів університету та практичних працівників органів внутрішніх справ роботі з банками даних Інтерполу та використання інших можливостей Організації у повсякденній роботі під час розкриття та розслідування злочинів.

Першим керівником бюро Інтерполу був призначений генерал-лейтенант міліції Ярослав Юрійович Кондратьєв. Заступником, а в подальшому й керівником Укрбюро Інтерполу, був призначений генерал-майор міліції Петро Захарович Мельник. Поєднання більше ніж 40-річного професійного і організаторського досвіду, його особисті якості стали тим позитивним чинником, який сприяв розвитку та здобуттю підрозділом високого авторитету.